

Θεωρητικές προσεγγίσεις I

Αναπτυξιακή Ψυχολογία I

Σχέδιο μαθήματος

- Τι είναι θεωρία;
- Έξι μείζονες προσεγγίσεις
 - Ψυχοδυναμική
 - Συμπεριφορική
 - Γνωστική
 - Συναφειακή
 - Ανθρωπιστική
 - Εξελικτική

Τι είναι θεωρία;

- Γενικές, οργανωμένες ερμηνείες και προβλέψεις για τα υπό εξέταση φαινόμενα.
- Ποιες θεωρητικές προσεγγίσεις έχουν καθοδηγήσει την έρευνα στη διά βίου ανάπτυξη;

Έξι μείζονες προσεγγίσεις:

- Ψυχοδυναμική
- Συμπεριφορική
- Γνωστική
- Συναφειακή
- Ανθρωπιστική
- Εξελικτική

- Ψυχοδυναμική προσέγγιση

Ψυχαναλυτική θεωρία του Freud

Ψυχοκοινωνική θεωρία του Erikson

Ψυχοδυναμική Προσέγγιση

- **Γενική προσέγγιση:** Ψυχοδυναμική
- **Συγκεκριμένη θεωρία:** Ψυχανάλυση
- **Κύριος εκπρόσωπος:** S. Freud
- **Εστίαση:** Ασυνείδητο
- **Πώς προχωρεί η ανάπτυξη:** Η συμπεριφορά παρωθείται από εσωτερικές δυνάμεις, μνήμες και συγκρούσεις
- **Βασικές αρχές:** Εκείνο, Εγώ, Υπερεγώ, Ψυχοσεξουαλικά στάδια ανάπτυξης
- **Κεντρικές έννοιες:** Αρχή της ηδονής, Αρχή της πραγματικότητας, Καθήλωση

Ψυχοδυναμική Προσέγγιση (συν.)

- **Γενική προσέγγιση:** Ψυχοδυναμική
- **Συγκεκριμένη θεωρία:** Ψυχοκοινωνική
- **Κύριος εκπρόσωπος:** [E. Erikson](#)
- **Εστίαση:** Κοινωνική αλληλεπίδραση
- **Πώς προχωρεί η ανάπτυξη:** Αλλαγές στο περιεχόμενο/είδος συναλλαγών με άλλα άτομα, ανάπτυξη αυτογνωσίας
- **Βασικές αρχές:** Οκτώ καθολικά στάδια, κρίσεις και συγκρούσεις που λύνονται σε κάθε στάδιο
- **Κεντρική έννοια:** Κρίση

Πίνακας 1.3 Οι θεωρίες του Freud και του Erikson

Ηλικία	Τα στάδια ψυχοσεξουαλικής ανάπτυξης του Freud	Βασικά χαρακτηριστικά των σταδίων του Freud	Τα στάδια ψυχοκοινωνικής ανάπτυξης του Erikson	Θετική και αρνητική έκβαση των σταδίων του Erikson
Γέννηση μέχρι 12-18 μήνες	Στοματικό	Ενδιαφέρον για στοματική ικανοποίηση από το πιπίλισμα, την κατανάλωση τροφής, το δάγκωμα.	Εμπιστοσύνη ή δυσπιστία	<i>Θετική:</i> Αισθήματα εμπιστοσύνης από την υποστήριξη του περιβάλλοντος. <i>Αρνητική:</i> Φόβος και ανησυχία σχετικά με τους άλλους, δυσπιστία.
12-18 μήνες μέχρι 3 έτη	Πρωκτικό	Ικανοποίηση από την αποβολή και την κατακράτηση των κοπράνων. Συμμόρφωση με τους κοινωνικούς κανόνες ως προς την εκπαίδευση στη χρήση της τουαλέτας.	Αυτονομία ή αμφιβολία	<i>Θετική:</i> Αισθήματα αυτάρκειας, εάν ενθαρρυνθεί η εξερεύνηση. <i>Αρνητική:</i> Αμφιβολία για τον εαυτό, έλλειψη ανεξαρτησίας.

3 έως 5-6 έτη	Φαλλικό	Ενδιαφέρον στα γεννητικά όργανα. Συμβιβασμός με την Οιδιπόδεια σύγκρουση, που οδηγεί στην ταύτιση με τον γονέα του ίδιου φύλου.	Πρωτοβουλία ή ενοχή	<i>Θετική:</i> Ανακάλυψη τρόπων για ανάληψη δράσης. <i>Αρνητική:</i> Τύψεις προερχόμενες από ενέργειες και σκέψεις.
5-6 έτη μέχρι εφηβεία	Λανθάνουσα σεξουαλικότητα	Σεξουαλικές ανησυχίες, στον μεγαλύτερο βαθμό τους ασήμαντες.	Φιλοπονία ή κατωτερότητα	<i>Θετική:</i> Ανάπτυξη αισθήματος επάρκειας. <i>Αρνητική:</i> Αίσθημα κατωτερότητας και ανικανότητας.
Εφηβεία μέχρι ενήλικη ζωή (Freud). Εφηβεία (Erikson)	Γεννητήσια λειτουργία	Επανεμφάνιση του σεξουαλικού ενδιαφέροντος και εγκαθίδρυση ώριμων σεξουαλικών σχέσεων.	Ταυτότητα ή σύγχυση ρόλων	<i>Θετική:</i> Επίγνωση της μοναδικότητας του εαυτού, γνώση της πορείας που θα ακολουθηθεί. <i>Αρνητική:</i> Αδυναμία ταύτισης με κατάλληλους ρόλους.

Πρώιμη
ενήλικη
ζωή (Erikson)

Οικειότητα ή απομόνωση
Θετική: Ανάπτυξη ερωτικών, σεξουαλικών σχέσεων και στενών σχέσεων φιλίας.
Αρνητική: Φόβος για σχέσεις με τους άλλους.

Μέση
ενήλικη
ζωή (Erikson)

Παραγωγικότητα ή
στασιμότητα
Θετική: Αίσθηση συνεισφοράς στη συνέχιση της ζωής.
Αρνητική: Ευτελισμός των δραστηριοτήτων.

Ύστερη
ενήλικη
ζωή (Erikson)

Ακεραιότητα του Εγώ ή
απόγνωση
Θετική: Αίσθηση αρμονίας με τα επιτεύγματα στη ζωή.
Αρνητική: Οδύνη για τις χαμένες ευκαιρίες στη ζωή.

Αξιολόγηση της Ψυχοδυναμικής Προσέγγισης

- **Ευρεία αποδοχή**
 - **Freud**
 - Η έννοια του **ασυνειδήτου** γίνεται αποδεκτή από πολλούς
 - **Erikson**
 - Η έννοια της **διά βίου ανάπτυξης** σε στάδια έχει υποστηριχθεί από εμπειρικά δεδομένα

Αξιολόγηση της Ψυχοδυναμικής Προσέγγισης (συν.)

- **Freud**

- Δεν επιβεβαιώνονται οι επιδράσεις των σταδίων τής παιδικής ηλικίας στη **μεταγενέστερη ανάπτυξη**
- Δύσκολη η **γενίκευση** σε ευρύτερους, πολυπολιτισμικούς πληθυσμούς
- Έχει επικριθεί η επικέντρωση στους **άρρνες**

- **Erikson**

- Μεγαλύτερη εστίαση στους **άνδρες** παρά στις γυναίκες
- Ασαφής και δύσκολη να **ελεγχθεί εμπειρικά** σε ορισμένα σημεία

Συμπεριφορική προσέγγιση

Η κλασική εξαρτημένη μάθηση του Ρανιον (Ρώσος φυσιολόγος, 1849-1936)

- Ένα είδος μάθησης κατά την οποία ένα ουδέτερο ερέθισμα, όπως ένα κουδούνισμα προκαλεί μια αντίδραση, όπως η σιελόρροια, μέσω επαναλαμβανόμενων συνδέσεων με ένα ανεξάρτητο ερέθισμα όπως η τροφή.

realPavlov's Dogs Get Conditioned.mp4

Συμπεριφορική Προσέγγιση

- **Γενική προσέγγιση:** Συμπεριφορική
- **Συγκεκριμένη θεωρία:** Κλασική υποκατάσταση
- **Κύριος εκπρόσωπος:** J. B. Watson
- **Αναπτυξιακή εστίαση:** Παρατηρήσιμη συμπεριφορά, εξωτερικά ερεθίσματα στο περιβάλλον
- **Πώς προχωρεί η ανάπτυξη:** Η συμπεριφορά είναι αποτέλεσμα της έκθεσης του ατόμου σε συγκεκριμένους περιβαλλοντικούς παράγοντες
- **Βασική αρχή:** Στοιχεία κλασικής υποκατάστασης
- **Κεντρικές έννοιες:** Υποκατάσταση ερεθίσματος, εξαρτημένη, αυτόματη αντίδραση/μάθηση

Συμπεριφορική Προσέγγιση (συν.)

- **Γενική προσέγγιση:** Συμπεριφορική
- **Συγκεκριμένη θεωρία:** Λειτουργική υποκατάσταση
- **Κύριος εκπρόσωπος:** B. F. Skinner
- **Αναπτυξιακή εστίαση:** Παρατηρήσιμη συμπεριφορά, εξωτερικά ερεθίσματα στο περιβάλλον
- **Πώς προχωρεί η ανάπτυξη:** Η αντίδραση του ατόμου ενισχύεται ή αποδυναμώνεται ως συνάρτηση θετικών ή αρνητικών συνεπειών
- **Βασική αρχή:** Στοιχεία συντελεστικής μάθησης
- **Κεντρικές έννοιες:** Τροποποίηση συμπεριφοράς, ενίσχυση και τιμωρία, απόσβεση συμπεριφοράς

Συμπεριφορική Προσέγγιση (συν.)

- **Γενική προσέγγιση:** Συμπεριφορική
- **Συγκεκριμένη θεωρία:** Κοινωνική-γνωστική θεωρία μάθησης
- **Κύριος εκπρόσωπος:** A. Bandura
- **Αναπτυξιακή εστίαση:** Μάθηση μέσω μίμησης
- **Πώς προχωρεί η ανάπτυξη:** Η συμπεριφορά είναι αποτέλεσμα παρατήρησης
- **Βασικές αρχές:** Προσοχή/Αντίληψη, ανάκληση, ακριβής αναπαραγωγή, δράση με κίνητρα
- **Κεντρική έννοια:** Μίμηση προτύπου/μοντέλου

Αξιολόγηση της Συμπεριφορικής Προσέγγισης

- **Ευρεία αποδοχή**
 - Βάση, η παρατηρούμενη συμπεριφορά που μπορεί να μετρηθεί
 - Συμβολή σε ψυχοπαιδαγωγικές τεχνικές για παιδιά με σοβαρά νοητικά ελλείμματα

Αξιολόγηση της Συμπεριφορικής Προσέγγισης

- **Σοβαρή αμφισβήτηση ή/και απόρριψη** διότι:
 - Κατά τους θεωρητικούς της κοινωνικής μάθησης, η κλασική και η συντελεστική μάθηση αποτελούν υπερβολικά **απλουστευμένες** μορφές ανθρώπινης συμπεριφοράς
 - Ο συμπεριφορισμός δεν λαμβάνει υπόψη την **ελεύθερη βούληση**, εσωτερικούς παράγοντες (διάθεση, σκέψη, συναίσθημα) ή άλλα είδη μάθησης

Γνωστική Προσέγγιση

- **Γενική προσέγγιση:** Γνωστική
- **Συγκεκριμένη θεωρία:** Στάδια γνωστικής ανάπτυξης
- **Κύριος εκπρόσωπος:** J. Piaget
- **Αναπτυξιακή εστίαση:** Διαδικασίες που διευρύνουν την κατανόηση του κόσμου
- **Πώς προχωρεί η ανάπτυξη:** Οργανωμένα νοητικά μοτίβα που επιτρέπουν στο άτομο να αναπαριστά εσωτερικά συμπεριφορές και δράσεις
- **Βασικές αρχές:** Στάδια γνωστικής ανάπτυξης. γνωστικά ορόσημα
- **Κεντρικές έννοιες:** Αφομοίωση και συμμόρφωση, Σχήματα

Γνωστική Προσέγγιση: Piaget, Ελβετός γνωστικός θεωρητικός -Βιολόγος/Φιλόσοφος, 1896-1980

- Η γνωστική-αναπτυξιακή θεωρία δίνει έμφαση στην ανάπτυξη της σκέψης, της λογικής και της επίλυσης προβλημάτων.
- Διεξήγαγε πειράματα με τα δικά του παιδιά και μελέτησε περισσότερο τις εσφαλμένες παρά τις σωστές απαντήσεις.
- Πρότεινε 4 στάδια γνωστικής ανάπτυξης

Γνωστική Προσέγγιση (συν.)

- **Γενική προσέγγιση:** Γνωστική
- **Συγκεκριμένη θεωρία:** Θεωρία Επεξεργασίας Πληροφοριών
- **Κύριος εκπρόσωπος:** Πολλοί
- **Αναπτυξιακή εστίαση:** Διαδικασίες που περιλαμβάνουν πρόσκτηση, κωδικοποίηση, αποθήκευση, ανάσυρση και χρήση πληροφοριών
- **Πώς προχωρεί η ανάπτυξη:** Αυξανόμενη ικανότητα για επεξεργασία περισσότερων πληροφοριών με αποτελεσματικότερο τρόπο
- **Βασικές αρχές:** Ασυνεχής πρόοδος σε γνωστικούς τομείς, συμβολή της εμπειρίας σε γνωστικές δεξιότητες

Γνωστική προσέγγιση: Θεωρία επεξεργασίας πληροφοριών

- Μια θεωρία ανθρώπινης ανάπτυξης η οποία χρησιμοποιεί τον ηλεκτρονικό υπολογιστή σε αναλογία με τον τρόπο με τον οποίο ο ανθρώπινος νους προσλαμβάνει, αναλύει και αποθηκεύει τις πληροφορίες.
- Σειρά σημαντικών ερευνών για τις διαφορές μεταξύ των παιδιών και των ενηλίκων αναφορικά με την ΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗ των πληροφοριών, την ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗ και την ΑΝΑΚΛΗΣΗ των πληροφοριών.

Γνωστική Προσέγγιση (συν.)

- **Γενική προσέγγιση:** Γνωστική
- **Συγκεκριμένη θεωρία:** Θεωρία γνωστικής νευροεπιστήμης
- **Κύριος εκπρόσωπος:** Πολλοί
- **Αναπτυξιακή εστίαση:** Η γνωστική ανάπτυξη συνδέεται με διαδικασίες του εγκεφάλου
- **Πώς προχωρεί η ανάπτυξη:** Η νευρολογική δραστηριότητα διέπει τη σκέψη, τη λύση προβλήματος και άλλες γνωστικές δεξιότητες
- **Βασικές αρχές:** Γενετικοί παράγοντες, η δομή και λειτουργία του εγκεφάλου συνδέουν τη νευρολογική δραστηριότητα με εμφανείς νοητικές διεργασίες

Αξιολόγηση της Γνωστικής Προσέγγισης

- Η γενική προσέγγιση είναι ευρέως αποδεκτή
 - **Ειδικότερα η προσέγγιση του Piaget:**
 - Είχε τεράστια επίδραση στον τρόπο που κατανοούμε τις γνωστικές λειτουργίες
 - Ακριβής η άποψη για την **ακολουθία** στη γνωστική ανάπτυξη

Αξιολόγηση της Γνωστικής Προσέγγισης (συν.)

- Υπάρχουν, ωστόσο, και αμφισβητήσεις για τα εξής:
 - **Χρόνος εμφάνισης** ορισμένων δεξιοτήτων
 - Καθολικότητα της έννοιας των **σταδίων**
 - **Πολιτισμικές διαφορές** στην εμφάνιση ορισμένων γνωστικών ικανοτήτων
 - Η ανάπτυξη είναι **περισσότερο συνεχής** από ό,τι υποδεικνύει η θεωρία του Piaget

Αξιολόγηση της Γνωστικής Προσέγγισης

(συν.)

- Η **Θεωρία της Επεξεργασίας** των Πληροφοριών έχει ευρεία αποδοχή:
 - Αποτελεί βάση για την κατανόηση της ανάπτυξης
- Αλλά και αμφισβητήσεις διότι:
 - Η προσέγγιση αυτή δεν παρέχει **πλήρη ερμηνεία** για τη διαμόρφωση της συμπεριφοράς ούτε λαμβάνει υπόψη το **κοινωνικό περιβάλλον** στο οποίο λαμβάνει χώρα η ανάπτυξη

Αξιολόγηση της Γνωστικής Προσέγγισης (συν.)

- Ευρεία αποδοχή της **Γνωστικής Νευροεπιστήμης**
- **Νέα προσέγγιση** στην ανάπτυξη παιδιού και εφήβου
- Προσφέρει **σημαντικές ιδέες** για πληρέστερη κατανόηση αναπτυξιακών φαινομένων και για κατάλληλες μεθόδους **θεραπείας αποκλίσεων** στην ανάπτυξη (π.χ. αυτισμός)

Αξιολόγηση της Γνωστικής Προσέγγισης (συν.)

- Η προσέγγιση της **Γνωστικής Νευροεπιστήμης** έχει, επίσης, αμφισβητηθεί διότι:
 - Μερικές φορές παρέχει περισσότερο μια **περιγραφή** παρά ερμηνεία των αναπτυξιακών φαινομένων

Ερωτήσεις

- Τι σημαίνει «θεωρία» στην Αναπτυξιακή Ψυχολογία;
- Ποιες είναι οι βασικές θεωρητικές προσεγγίσεις;
- Να περιγράψετε βασικά σημεία της Ψυχαναλυτικής θεωρίας του Freud και της Ψυχοκοινωνικής θεωρίας του Erikson και της Συμπεριφορικής θεωρίας και να αναφέρετε ομοιότητες και διαφορές
- Να περιγράψετε βασικά σημεία της γνωστικής προσέγγισης του Piaget και της θεωρίας Επεξεργασίας Πληροφοριών και να αναφέρετε ομοιότητες και διαφορές
- Κλινικές και εκπαιδευτικές εφαρμογές των θεωριών